

Klausimų lenta

Charles Pearce

Tirdami ir žaisdami savo pasauliuose bei dalydamiesi atradimais ir formuluodami naujus klausimus, vaikai vartoja kalbą. Stebėjimas ir kalba padeda mažam vaikui susigaudyti informacijos paieškos procese, kai jis, pavyzdžiui, žvelgdamas į krintančius nuo medžių lapus, klausia vieno iš tėvų, kas atsitiks lapams, kai jie nukris.

Klausimų gali kilti dėl daugybės įvairių dalykų – daikto, kuriuo domimės, netikėto įvykio, knygos, iliustracijos, pokalbio. Mano nuomone, klausimai yra mokymo esmė. Noriu pažadinti ir palaikyti natūralų vaikų smalsumą, ir vienas to būdų – klausimų lenta.

„Geriausi klausimai – jūsų pačių klausimai“, - rašoma klausimų lentoje, kuri kabo mano klaseje. Tai paprasčiausia laminuota lenta, kurios dydis – 60 x 90 cm, o šalia padėtas rašiklis. Galima naudoti ir kreida rašomą lentą arba lipnius lapelius – viską, iš kur tik įmanoma lengvai pašalinti senus klausimus ir rašyti naujus.

Lenta stovi gerai matomoje klasės vietoje, ir jau nuo pirmos mokslo metų dienos mokiniai prašomi rašyti joje bet kokius į galvą ateinančius klausimus. Kad mokiniai greičiau susidomėtų, pirmąją mokslo metų dieną paradau klausimų lentą ir pasakau, kaip ja naudotis. Paskui pereiname prie veiklos. Viena iš jos formų – garsinis skaitymas. Mokiniai puikiai pamato, kaip mąstau apie perskaitytą tekstą. Man patinka vis stabtelėti ir garsiai pamąstyti žiūrint į lubas, tarsi mokinių čia visai nebūtų. Paprastai mano mintys susideda iš konkrečių klausimų. Vienais metais mūsų pirma garsiai skaitoma knyga buvo Twigo C. George'o „Delfinas, vardu Bobas“ (A Dolphin Named Bob). Istorija prasideda tuo, kad audra į krantą išmeta delfiną. Bangoms atslūgus, gyvūnas lieka įstrigęs smėlyje. Paprasčiau mokinio, sėdinčio netoli klausimų lentos, užrašyti mano klausimą ir šalia parašyti mano vardą. Tada pakviečiau dar kelis mokinius užrašyti savo klausimus. Tai ir viskas.

Man toliau garsiai skaitant, keli mokiniai greitai priėjo prie lentos ir užrašė savo klausimus. „Kaip šie delfinai, gyvendami vandenyne, kvėpuoja oru?“ - parašė vienas. „Gal delfinu gali pasirūpinti veterinarijai?“ - klausė kitas. Kai kurie klausimai iš pažiūros atrodė visai su tema nesusiję. Štai vienas mokinys parašė: „Kokio dydžio būna bangos ir kaip jos susidaro?“ Per kelias dienas lenta beveik visa buvo primarginta klausimų apie delfinus bei kitomis mokiniams įdomiomis temomis. Nedidelės mokinių grupės rinkdavosi prie lentos ir aptardavo užrašytus klausimus arba parašydavo naujų.

Kai lenta būna visa prirašyta, paprašau dviejų trijų savanorių klausimus perrašyti ir išspausdinti popieriaus lape, o šį išdalyti visai klasei. Tada lenta nutrinama, taip atlaisvinant vietą naujiems klausimams.

Klausimų lenta naudojamos ištisus mokslo metus. Ji ne tik leidžia vaikams viešai pasidalyti kilusiais klausimais, bet ir palengvina mokytojo krūvį. Išėitis mokytojui, kuris nežino ar nenori ieškoti atsakymo į mokinio klausimą, - pagyrus pasiūlyti užrašyti jį lentoje. Aš noriu, kad mokiniai suvoktų, jog jie geba patys sužinoti tai, ko nori, ir kad nebūtinai visi atsakymai turi ateiti iš mokytojo. Taip pat mokytojas gali panaudoti klausimus parodydamas gerbiąs išmintingus atsakymus ir pažymėdamas, kad pirmas lengviausias atsakymas ne visada yra pats geriausias ir kad kartais atsakyti į klausimą reikia laiko. Klausimų lenta skatina mokinius žodinius klausimus formuluoti taip, kad juos būtų galima užrašyti aiškiai ir vartojant specialią kalbą. Tačiau vertingiausias klausimų lentos ypatumas glūdi veikloje ir įžvalgose, kylančiose iš mokinių iškeltų klausimų.

Lengvai prieinamoje klausimų lentoje mokytojai gali stebėti mokinių klausimus. Kai kurie jų žymisi klausimų lentoje kylančias temas ir netoliese padeda iš bibliotekos atrinktų knygų. Jie sako, jog būna įdomu, kai mokiniai knygas „atranda“ ir pradeda skaityti norėdami pasitikrinti. Kiti mokiniai remiasi savo klausimais atlikdami savarankiškus eksperimentus („Ar galima iš talko miltelių padaryti kreidą?“). Dar kiti ima atidžiau stebėti („Ar galiu numatyti, kada saulė leis trečiadienį, jei stebėsiu, kada ji leis pirmadienį ir antradienį?“).

Kolega pasiūlė nuo lentos klausimus nurašyti į korteles ir sudėti į dėžutę klasėje. Šiuo atveju mokiniai, kurie anksčiau baigia darbą, gali išsirinkti klausimą, kurį norėtų pagvildinti. Be to, galima šias korteles išdalyti kaip namų užduotis. Rinkdami informaciją, mokiniai gali užrašyti, ką sužinojo ir kokių šaltinių naudojosi, kad kiti besidomintys ta tema atsektų, kaip prieita prie tokio atsakymo.

Įvairiose klasėse klausimų lenta tapo bendravimo centru, kur tiksliai kalbamasi ir kur skatinamas bendravimas skaitant ir rašant. Klausimai čia ne tik išlieka, - centras tampa tolesnių mokinių nagrinėjimų, analizės, tyrimų ir galimų atsakymų paieškos vieta. Mes klasėje dažnai skirstome klausimus pagal rūšis: kurie jų yra egzaminavimo (testavimo) klausimai ir į kuriuos atsakant reikia pasitelkti knygas. Įdomu stebėti, kaip vienas klausimas veda prie kito.

Klausimų lenta kaip pasirengimo rašyti vieta suteikia keletą galimybių. Mokytojas ir mokinys gali sudaryti sutartį dėl rašymo užduoties, pagal kurią mokinys pasirenka vieną klausimą, jį išnagrinėja ir parašo mokslinį straipsnį, kuriame į tą klausimą atsako. Sutartyje mokytojas nurodo konkrečius būdus, kaip mokiniui rasti informacijos ir ją pagrįsti. Sutartis taip pat gali tapti straipsnio, analizuojančio atsakyme panaudotą informaciją, pamatu. Mano klasėje pagal tokias sutartis mokinių parašyti straipsniai prieinami visai klasei ir sudėti į žurnalą, kurio viršelį sukūrė patys mokiniai. Šie straipsniai ypač įdomūs tiems, kurie suformulavo pradinį klausimą. Keletas tėvų maloniai sutiko žurnalą įrišti.

Klausimų lenta tinka ir kitose mokymo programos srityse. Matematikos mokytoją taip sužavėjo klausimas, kiek sekundžių yra metuose, kad savo klasėje jį įrengė klausimų lentą. Netoliese jį padėjo taisykles ir chronometrą, kad mokiniams būtų lengviau apskaičiuoti. Šiuo atveju ne mažiau nei atsakymu mokytoją buvo suinteresuota pačiu procesu, todėl paprašė mokinių papasakoti vienas kitam, kaip galima į šį klausimą atsakyti, o ne tiesiog pateikti atsakymą.

Per visuomenės mokslų ar literatūros pamokas klausimų lenta gali paskatinti diskusijas, „kas atsitiktų, jeigu...“ Be to, iškabinti klausimai puikus rašinių temų ar diskusijų šaltinis.

Suteikti mokiniams galimybę geriau ir dažniau klasėje kelti klausimus - reikšmingas mokytojo tikslas. Mokymasis užduoti klausimus svarbus plėtojant tiek raštingumą, tiek mąstymo įgūdžius. Mano klasėje klausimų lenta labai padeda mokinių iškeltus klausimus susieti su literatūrinėmis atsakymų paieškos ir žinių įgijimo priemonėmis.

Charlesas Pearce'as - Karolio apygardos (Merilendo valstija JAV) mokytojas, knygos „Smalsumo ugdymas: tikri tyrimai pradinėse klasėse“ (Nurturing Inquiry: Real Science for the Elementary Classroom Heinemann 1999) autorius.
